

RESEARCH ARTICLE / ARASTIRMA YAZISI

Examining the Relationship of Cyberbullying and Victimization among Adolescents with Peer Relationships and Self-Concept

Ergenler Arasında Görülen Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Akran İlişkileri ve Benlik Kavramı ile İlişkisinin İncelenmesi

Ezgi Taştekin¹, Pınar Bayhan²

Abstract:

The purpose of this research is; to examine the relationship of cyberbullying and victimization among adolescents with the self-concept and peer relationships, which is important developmentally in this period. The sample of the study consisted of 879 adolescents between the ages of 14 and 17. Simple random sampling method was used in sample selection. The research was carried out in relational screening model. Within the scope of the research, Piers-Harris Children's Self-Concept Scale, Peer Relationships Scale and Revised Cyberbullying Inventory were used as data collection tools. Pearson Coefficient of Correlation and Hierarchical Multiple Regression Analysis were used in data analysis. As a result of the research, it was seen that cyberbullying and victimization increase as adolescents' general self-concept decreases. The dimensions of self-concept, 'behavior and compliance' and 'happiness and satisfaction' are determined as the prominent variables in this relationship. While there is no meaningful relationship between general peer relationships and cyberbullying and victimization; cyberbullying and victimization have increased as loyalty in peer relationships increases. The results of the research reveal a high level of positive relationship between cyber victimization and bullying. Results were discussed and recommendations were given in the light of the literature.

Keywords: cyberbullying, cyber victimization, adolescent, self-concept, peer relationships

¹Res. Assist. Hacettepe University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Ankara-Turkey, ezgiitastekinn@gmail.com
Orcid; 0000-0001-9131-4897.

²Prof., Hacettepe University, Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Ankara-Turkey, pinars@hacettepe.edu.tr Orcid; 0000-0001-9455-6154

Address of Correspondence/Yazışma Adresi: Ezgi Taştekin, Hacettepe University Faculty of Health Sciences, Department of Child Development, Ankara-Turkey, ezgiitastekinn@gmail.com

Date of Received/Geliş Tarihi: 13.08.2021, **Date of Revision/Düzeltilme Tarihi:** 19.10.2021, **Date of Acceptance/Kabul Tarihi:** 20.10.2021, **Date of Online Publication/Çevrimiçi Yayın Tarihi:** 09.03.2022

Citing/Referans Gösterimi: Taştekin, E. & Bayhan, P. (2022). Examining the Relationship of Cyberbullying and Victimization among Adolescents with Peer Relationships and Self-Concept, *Cyprus Turkish Journal of Psychiatry & Psychology*, 4(1): 54-64

© 2022 The Author(s). Published by Cyprus Mental Health Institute / Cyprus Turkish Journal of Psychiatry and Psychology (www.ktppdergisi.com). This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 license which permits use, sharing, adaptation, distribution and reproduction in any medium or format, provided the original work is properly cited and is not used for commercial purposes. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

Öz:

Bu araştırmanın amacı; ergenler arasında görülen siber zorbalığın ve mağduriyetin, bu dönemde gelişimsel açıdan önemli olan benlik kavramı ve akran ilişkileriyle olan ilişkisini incelemektir. Araştırmanın örneklemini, 14-17 yaş arasındaki 879 ergen oluşturmaktadır. Örneklem seçiminde basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde yapılmıştır. Araştırma kapsamında Piers-Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği, Akran İlişkileri Ölçeği ve Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri veri toplama araçları olarak kullanılmıştır. Verilerin analizinde, Pearson Korelasyon Katsayısı ve Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, ergenlerin genel benlik kavramı düştükçe siber zorbalığın ve mağduriyetin arttığı görülmüştür. Benlik kavramının 'davranış ve uyum' ile 'mutluluk ve doyum' boyutları bu ilişkide öne çıkan değişkenler olarak belirlenmiştir. Genel akran ilişkileriyle siber zorbalık ve mağduriyet arasında anlamlı ilişki bulunmazken, akran ilişkilerindeki sadakat arttıkça siber zorbalığın ve mağduriyetin arttığı görülmüştür. Araştırma sonuçları, siber mağduriyet ve zorbalık arasında yüksek düzeyde pozitif yönlü ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Sonuçlar alanyazında yer alan bilgiler ışığında tartışılmış ve öneriler verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Siber zorbalık, siber mağduriyet, ergen, benlik kavramı, akran ilişkileri

Giriş

Siber zorbalık; internet bağlantılı elektronik cihazlar kullanılarak e-posta, anlık mesajlaşma, sohbet odaları, sosyal paylaşım siteleri/uygulamaları veya mesajlar aracılığıyla gerçekleştirilen, kasıtlı ve zarar verme amaçlı, zaman içinde tekrarlanan davranışlar olarak tanımlanabilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2014; Kowalski ve Limber, 2007; Li, 2008; Slonje ve Smith, 2008; Ybarra ve Mitchell, 2004). Siber zorbalığın; anonim olma, kişinin internete erişebildiği her yerde ve her zaman yaşanabilme, çok hızlı ve çok sayıda kişiye ulaşabilme, fiziksel etkileşim gerektirmeme, denetleyecek birinin olmaması ve yakalanma riskinin düşük olması gibi kendine has özellikleri bulunmaktadır (Englander ve Muldowney, 2007; Hinduja ve Patchin, 2011; Kowalski ve Limber, 2007; Li, 2008; Tokunaga, 2010; Willard, 2007). Ergenler arasındaki siber zorbalığa yönelik araştırmalar, siber zorbalığın dikkate alınması gereken bir sorun olduğunu göstermektedir (Camerini, Marciano, Carrara ve Schulz, 2020; Ding ve diğerleri, 2020; Eroğlu, Aktepe, Akbaba, Işık ve Özkorumak, 2015; Kavuk-Kalender, Keser ve Tugun, 2019; Peker, 2015; Zhu, Huang, Evans ve Zhang, 2021).

Ergenlerde görülen siber zorbalığı ele alırken, ergenlik dönemine ilişkin gelişimsel unsurların siber zorbalıkla nasıl bir ilişkisi olduğunu anlamamanın gerekli olduğu düşünülmektedir. Benlik kavramı ve akran ilişkileri ise ergenlikteki önemli gelişimsel unsurlardandır. Ergenlik; akran ilişkilerinin giderek önem kazandığı (Dijkstra ve Veenstra, 2011; Salmela-Aro, 2011) ve benlik kavramıyla ilgili önemli gelişmelerin yaşandığı (Bayhan ve Artan, 2007; Cobb, 2007) bir dönemdir. Benlik kavramı, kişinin kendisiyle ilgili fiziksel görünüm, sportif faaliyetlerde başarı, akademik başarı, davranış, sosyal kabul ve kişilerarası ilişkiler gibi alanlarda kapsamlı görüşlerini ifade etmektedir (Butler ve Gasson, 2005; Cole ve diğerleri, 2001). Shavelson, Hubner ve Stanton (1976), kişinin benlik kavramıyla ilgili görüşlerinin, kendi kişisel değerlendirmelerinin ve yakın çevresinden-davranışlarına yönelik aldığı geri bildirimlerin sonucunda oluştuğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla ergenlerin benlik kavramının, sosyal çevresiyle olan etkileşimiyle de ilişkili olarak ele alınması gerekmektedir. Ergenlerin en önemli sosyal

çevrelerinden birini ise akranları oluşturmaktadır. Ergenlik dönemindeki akran ilişkilerinde popülerite, statü, kabul görme veya gruba dahil olma, fiziksel görünüm, sadakat ve bağlılık hissi, benzer özelliklere veya zevklere sahip olma gibi unsurlar öne çıkmaktadır (Cobb, 2007; Steinberg, 2003). Benlik kavramı ve akran ilişkileriyle ilgili bu bilgiler, bu iki kavramın birbiriyle etkileşim içerisinde olduğunu göstermektedir.

Ergenlerin benlik kavramı ve siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda siber zorba/mağdur olan ergenlerin daha düşük benlik kavramına sahip olduğu görülmektedir (Estévez, Estévez, Segura ve Suárez, 2019; Ildırım, Çalıcı ve Erdoğan, 2017; Romero-Abrio, León-Moreno, Musitu-Ferrer ve Villarreal-González, 2019). Ancak benlik kavramının yukarıda açıklanan alt boyutlarıyla siber zorbalık/mağduriyet arasındaki ilişkiye dair araştırma sonuçları kısıtlıdır. Romero-Abrio ve diğerleri (2019) çalışmalarında, 11-16 yaş arası ergenler arasında düşük akademik ve aile benlik kavramıyla siber mağduriyetin ilişkili olduğunu belirtmektedir. Akran ilişkileri ve siber zorbalık arasındaki ilişkileri inceleyen çalışmalarda ise; akran ilişkilerindeki sadakatin (Eroğlu ve Peker, 2015; Süslü, 2018), kendini açmanın (Süslü, 2018), baskının (Livazović ve Ham, 2019), sağlıksız bağlanmanın (Charalampous ve diğerleri, 2018) siber zorbalıkla pozitif yönde; akran ilişkilerindeki doyumun (Livazović ve Ham, 2019), güven ve özdeşimin (Süslü, 2018) siber zorbalıkla negatif yönde bir ilişkiye sahip olduğu görülmektedir. Alanyazında yer alan bu bilgiler göz önüne alındığında; ergenlik döneminde yaşanan siber zorbalığın benlik kavramı ve akran ilişkileriyle olan ilişkisinin incelenmesi, siber zorbalıkla ilişkili faktörlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, bu faktörlerin daha iyi anlaşılması siber zorbalığın önlenmesine ilişkin daha etkili çalışmalar yapılabilmesi açısından önem arz etmektedir. Bu araştırmanın amacı; ergenler arasında görülen siber zorbalığın ve mağduriyetin bu dönemde gelişimsel açıdan önemli olan benlik kavramı ve akran ilişkileriyle olan ilişkisini detaylarıyla incelemektir. Bu kapsamda, araştırmanın alt amaçları şunlardır:

•Siber zorbalık/mağduriyet ile genel benlik kavramı, benlik kavramının mutluluk-doyum, davranış ve uyma,

fiziksel görünüm, kaygı ve zihinsel-okul durumu alt boyutları arasındaki ilişkileri incelemek.

•Siber zorbalık/mağduriyet ile genel akran ilişkileri; akran ilişkilerinin sadakat, kendini açma, güven-özdeşim ve bağlılık alt boyutları arasındaki ilişkileri incelemek.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırma, ergenlerin benlik kavramı ve akran ilişkileri ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkileri incelemek amacıyla, ilişkisel tarama modeli (Karasar, 2012) kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Evren-Örneklem

Araştırma evrenini; 2015-2016 eğitim öğretim yılında Ankara ilinin Çankaya, Mamak ve Yenimahalle ilçelerinde yaşayan ve liseye giden 14-17 yaş arası 84.553 ergen oluşturmaktadır. Örneklem büyüklüğü belirlenirken, Israel (1992)'in örneklem büyüklüğü tablolarından faydalanılmıştır. Buna göre örneklemde en az 400 ergen olması gerekmektedir. Araştırma kapsamında, veri kaybı olması ihtimaline karşın bu sayının altına düşmeyecek şekilde veri toplamak amaçlanmıştır. Araştırma örneklemi evrendeki ergenler arasından basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 443'ü (%50.4'ü) kız ve 436'sı (%49.6'sı) erkek; 205'i (%23.3'ü) 14, 220'si (%25'i) 15, 239'u (%27.2'si) 16 ve 215'i (%24.5'i) 17 yaşında olmak üzere toplam 879 ergen oluşturmaktadır. Araştırma kapsamına alınan liseler ve bu liselerdeki veri toplanacak sınıflar "rastgele sayılar tablosu" kullanılarak seçilmiştir.

Veri Toplama Araçları

Kişisel Bilgi Formu: Ergenlerin cinsiyet ve yaş bilgisini öğrenmeye yönelik iki soru yer almaktadır.

Akran İlişkileri Ölçeği: Kaner (2000) tarafından, 14-18 yaş grubundaki akran ilişkilerini belirlemek amacıyla geliştirilen ölçek toplam 18 maddeden ve bağlılık (örnek madde: arkadaşlarım düşüncelerime önem verirler), güven ve özdeşim (örnek madde: işler yolunda gitmediğinde arkadaşlarıma güvenebilirim), kendini açma (örnek madde: ailemle ilgili sorunlarımı arkadaşlarımla konuşurum) ve sadakat (örnek madde: arkadaşlarım beni bir soruna sürükleseler bile, yine de onlarla olurum) olmak üzere 4 alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin yanıtlanmasında 5'li derecelendirme kullanılmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı Bağlılık alt ölçeği için .86, Güven ve Özdeşim alt ölçeği için .69, Kendini Açma alt ölçeği için .58, Sadakat alt ölçeği için .58 ve ölçeğin tamamına ilişkin .86'dır. Bu çalışma kapsamında ölçeğin tamamına ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık sayısı .88 olarak bulunmuştur.

Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği: "Kendim Hakkında Düşüncelerim" adı ile de anılan 80 maddelik Piers-Harris'in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği 9 ile 18 yaş gruplarındaki öğrenciler için Piers ve Harris (1964) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, ergenlerin kendilerine yönelik düşünce, duygu ve tutumlarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu ölçek benlik kavramının gelişimini, boyutlarını, kişilik ve çevre öğeleriyle olan ilişkilerini v.b. araştırmada ve belirlemede kullanılmaktadır. Grup uygulamaları için en az 3. sınıf seviyesinde okuma becerisini gerektiren ölçeğin

yanıtlanması yaklaşık 20-25 dakika almaktadır. Ölçeği oluşturan 80 tanımlayıcı ifade ("Başkalarına karşı iyi davranmam.", "Hoş bir yüzüm var.", "Bir grupla birlikte çalışmaktansa tek başıma çalışmaktan hoşlanırım." gibi) "evet" ya da "hayır" şeklinde yanıtlanmaktadır. Yanıtlar, bir cevap anahtarıyla puanlanmaktadır. Buna göre elde edilen puanlar kuramsal olarak 0 ile 80 arasında değişmektedir. Ölçeğin mutluluk-doyum (örnek madde: çoğunlukla neşesizim), kaygı (örnek madde: öğretmenler derse kaldırıncaya heyecanlanırım), popülerite-sosyal beğeni (örnek madde: arkadaş edinmekte güçlük çekiyorum), davranış-uyma (örnek madde: okulda terbiyeli, uyumlu davranırım), fiziksel görünüm (örnek madde: gözlerim güzeldir) ve zihinsel-okul durumu (örnek madde: okulda başarılı bir öğrenciyim) alt boyutları bulunmaktadır. Ölçek genelinde ve alt boyutlar özelinde yüksek puan olumlu, düşük puan ise olumsuz benlik kavramının varlığına işaret etmektedir. Ölçeğin Türkçeleştirme çalışması Çataklı (1985) tarafından, geçerlik ve güvenirlik çalışması ise Öner (1996) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin geçerlik güvenirlik çalışması 10-19 yaş aralığında yapılmıştır. Ölçeğin güvenirliği, iç tutarlık ve değişmezlik (test-tekrar test) teknikleriyle sınanmıştır. Spearman Brown ve Kuder Richardson 21 formülleri ile elde edilen iç tutarlık katsayıları .78 ile .93 arası; Pearson Momentler Çarpımı formülüyle elde edilen puan değişmezliği korelasyon katsayıları .71 ile .77 arası bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında ölçeğin tamamına ilişkin Spearman Brown ve Kuder Richardson 20 iç tutarlılık katsayıları .78 ile 0.88 arası bulunmuştur.

Yenilenmiş Siber Zorbalık Envanteri: Siber zorba olma ve siber zorbalık mağduru olma durumunu ölçen Siber Zorbalık Envanteri ilk olarak Erdur-Baker ve Kavşut (2007) tarafından geliştirilen envanter; Topçu ve Erdur-Baker (2010) tarafından gözden geçirilerek yeniden düzenlenmiş, Yenilenmiş Siber Zorbalık (Revised Cyber Bullying Inventory) adını almıştır. Envanterde toplam 14 madde bulunmaktadır. Envanterin siber zorba olma ve siber mağdur olma şeklinde iki boyutu vardır. Maddeler (örnek madde: elektronik posta aracılığıyla tehdit içeren, utandırıcı, kırıcı mesajlar göndermek) "hiç"den (1 puan), "üçten çok"a (4 puan) doğru sıralanan 4 derecelendirmeli bir değerlendirmeye sahiptir. Her madde, siber zorba olma ve siber zorbalık mağduru olma formları için ayrı ayrı olmak üzere, iki kez ("ben yaptım" ve "bana yapıldı") cevaplandırılmaktadır. Envanterin Cronbach alfa güvenirlik katsayısı Siber Zorbalık Formu için .82, Siber Zorbalık Kurban Formu için .75 olarak bulunmuştur. Bu çalışma kapsamında Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı Siber Zorbalık Formu için .88, Siber Zorbalık Kurban Formu için .87 olarak bulunmuştur.

İşlem

Araştırmaya başlamadan önce etik kurul (Hacettepe Üniversitesi) ve bakanlık (Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü) izinleri alınmıştır. Veriler 2015-2016 eğitim yılında toplanmıştır. Araştırmanın iç geçerliliğini sağlamak amacıyla, ergenlere gerekli açıklamalar uygulamacı tarafından yapılmış ve ölçeklerle ilgili sorular uygulama esnasında cevaplanmıştır. Ölçekler gönüllülük esasına dayalı olarak, ergen ve ebeveyn onam formları doldurulduktan sonra bir ders saati içerisinde uygulanmıştır.

Verilerin Analizi

Veri analiz sürecine başlamadan önce, iç geçerliliği sağlamak amacıyla, toplanan formlar uygulamacı tarafından hatalı veya eksik doldurulma açısından kontrol edilmiştir. Bu kontrol sonucunda hatalı veya eksik olan formlar araştırma kapsamından çıkarılmıştır.

Benlik kavramı ve alt boyutları, akran ilişkileri ve alt boyutları, cinsiyet ve yaş ile siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Katsayısı ve Hiyerarşik Çoklu Doğrusal Regresyon Analizi ile incelenmiştir. Çoklu regresyon modelinin varsayımları kontrol edilmiş, uç değer (Field, 2009) olarak belirlenen 16 veri analize dahil edilmemiştir. Bu nedenle başlangıçta 1260 olan veri sayısı 879'a düşmüştür. Veriler analiz edilmeden önce, kategorik bir değişken olan cinsiyetin analize dahil edilmesi amacıyla kukla değişken kodlaması yapılmıştır (Field, 2009). Verilerin analizinde SPSS 20.00 kullanılmıştır. Regresyon analizine çok fazla değişkenin dahil edilmesi önerilmemektedir (Field, 2009). Bu nedenle, alanyazında yer alan ve bu araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar bir arada değerlendirilerek hangi

değişkenlerin regresyon analizine dahil edileceği belirlenmiştir. Cinsiyet ve yaş değişkeniyle ilgili alanyazında çok sayıda çalışma olduğu için (Arnarsson ve diğerleri, 2020; Chen ve Chen, 2020; Çağırkan ve Bilek, 2021; Fischer ve diğerleri, 2020; Mishna, Khoury-Kassabri, Gadalla ve Daciuk, 2012; Peker, 2015), bu değişkenlerin kontrol değişkenleri olarak analizde yer almasına karar verilmiştir. Araştırma kapsamında siber zorbalıkla ve mağduriyetle ilişkisi olduğu tespit edilen genel benlik kavramının, benlik kavramının mutluluk ve doyum, davranış ve uyuma alt boyutlarının, akran ilişkilerinin sadakat alt boyutunun regresyon analizine dahil edilmesine karar verilmiştir.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan analizlerin sonuçlarına yer verilmiştir. Değişkenler arasındaki ilişkilerin Pearson Korelasyon Katsayısı ile incelenmesine ilişkin sonuçlar Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistik Değerleri ile Değişkenler Arasındaki Korelasyonlar (n=879)

	$\bar{X}$	Min	Max	S	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
1. Cinsiyet	-	-	-	-	1	,10 **	,07 *	,16 **	,07 *	,05	,01	,02	- ,04	- **	- **	- ,01	,10 **	,22 **	,20 **	
2. Yaş	15,5 3	14	17	1,1 0	1	- ,04	- ,04	- ,04	,02	- ,07	,01	,07 *	,10 **	,02	,03	,12 **	,17 **	,13 **	,08 *	
3. Genel Benlik Kavramı	69,95	44	80	5,67		1	,70 **	,46 **	,73 **	,51 **	,72 **	,66 **	,26 **	,47 **	,19 **	,03	,13 **	,14 **	,13 **	
4. Mutluluk ve Doyum	9,42	5	11	1,68			1	,37 **	,35 **	,35 **	,33 **	,30 **	,16 **	,28 **	,17 **	- ,02	- **	,12 **	,17 **	,20 **
5. Kaygı	13,38	12	14	,67			1	,20 **	,20 **	,18 **	,27 **	,07 *	,15 **	,10 **	- **	,03	,10 **	,06 **	- **	,09 **
6. Popülarite-Sosyal Beğeni	10,09	5	12	1,62				1	,30 **	,42 **	,41 **	,37 **	,53 **	,21 **	,13 **	,04	,02	,01		
7. Davranış ve Uyuma	20,22	15	21	1,09					1	,15 **	,22 **	,11 **	,27 **	,19 **	- **	,05	,26 **	,33 **	,26 **	
8. Fiziksel Görünüm	8,20	3	11	2,09						1	,34 **	,14 **	,27 **	,04	,01	- ,04	- **	,01 **	,01 **	
9. Zihinsel-Okul	8,65	4	11	1,44								1	,13 **	,27 **	,06	,04	,13 **	,07 *	- **	,04 **

10. Genel Akran İlişkileri	64,84	23	90	13,14	1	,83 **	,81 **	,75 **	,53 **	,05	,02
11. Bağlılık	33,13	8	40	6,52	1		,60 **	,42 **	,16 **	- *,07	- *,09
12. Güven ve Özdeşim	14,64	4	20	3,86	1			,51 **	,27 **	- *,10	- *,11
13. Kendini Açma	8,86	3	15	3,69	1				,39 **	,08 *	,08 *
14. Sadakat	8,21	3	15	3,48	1					,34 **	,27 **
15. Siber Zorbalık	18,88	14	56	7,19	1						,76 **
16. Siber Mağduriyet	19,10	14	56	6,92	1						

**p<.01; *p<.05

Tablo 1 incelendiğinde, ergenlerin genel benlik kavramı ile siber zorbalık ($r = -.14$, $p < .01$) ve mağduriyet ($r = -.13$, $p < .01$) arasında düşük düzeyde negatif yönlü ilişki vardır. Ergenlerin kendilerine ilişkin mutluluk ve doyum değerlendirmeleri, siber zorbalık ($r = -.17$, $p < .01$) ve mağduriyet ($r = -.20$, $p < .01$) ile düşük düzeyde negatif yönlü ilişkiye sahiptir. Ergenlerin benliklerine ilişkin davranış ve uyma değerlendirmeleri, siber zorbalık ($r = -.33$, $p < .01$) ile orta düzeyde, siber mağduriyet ($r = -.26$, $p < .01$) ile düşük düzeyde negatif yönlü ilişkiye sahiptir. Ergenlerin genel akran ilişkileriyle siber zorbalık veya

mağduriyet arasında anlamlı ilişki bulunmazken; akran ilişkilerindeki sadakat ile siber zorbalık ($r = .34$, $p < .01$) arasında orta, mağduriyet ($r = .27$, $p < .01$) arasında düşük düzeyde pozitif yönlü ilişki vardır. Siber zorbalık ile siber mağduriyet arasında ise yüksek düzeyde ($r = .76$, $p < .01$) pozitif yönlü ilişki bulunmaktadır.

Siber zorbalık ve mağduriyetle ilişkisi olan değişkenlerin, siber zorbalığın ve mağduriyetin anlamlı yordayıcıları olup olmadığı Hiyerarşik Çoklu Regresyon Analiziyle incelenmiştir. Analiz sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Siber Zorbalığın-Mağduriyetin Yordanmasına İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları (n=879)

	Değişkenler	Siber Zorbalık			Siber Mağduriyet		
		B	β	t	B	β	T
Model 1	Sabit	12,48		14,18	14,14		16,53
	Cinsiyet	3,04	,21**	6,43	2,73	,20**	5,94
	Yaş	,73	,11**	3,40	,35	,06	1,66
Model 2	Sabit	25,44		8,53	26,12		9,00
	Cinsiyet	3,20	,22**	6,82	2,87	,21**	6,30
	Yaş	,69	,11**	3,22	,30	,05	1,47
	Genel Benlik Kavramı	-,19	-,15**	-4,54	-,17	-,14**	-4,32
Model 3	Sabit	21,01		6,70	20,38		6,73
	Cinsiyet	3,50	,24**	7,45	3,27	,24**	7,21
	Yaş	,66	,10**	3,12	,27	,04	1,32
	Genel Benlik Kavramı	-,02	-,06	-,33	,05	,04	,81
	Mutluluk ve Doyum	-,82	-,19**	-4,19	-1,06	-,26**	-5,62
Model 4	Sabit	51,41		11,84	42,58		9,93
	Cinsiyet	3,41	,24**	7,63	3,20	,23**	7,26
	Yaş	,56	,09**	2,79	,20	,03	1,00
	Genel Benlik Kavramı	-,21	-,17**	-3,56	-,21	-,17**	-3,63
	Mutluluk ve Doyum	-,85	-,20**	-4,59	-1,10	-,26**	-5,91
	Davranış ve Uyum	-2,26	-,34**	-9,63	-1,65	-,26**	-7,13
Model 5	Sabit	41,22		9,30	34,80		7,85
	Cinsiyet	3,08	,21**	7,06	2,95	,21**	6,76
	Yaş	,35	,05	1,77	,04	,01	,18
	Genel Benlik Kavramı	-,20	-,16**	-3,45	-,20	-,17**	-3,53
	Mutluluk ve Doyum	-,78	-,18**	-4,32	-1,03	-,25**	-5,70
	Davranış ve Uyum	-1,89	-,29**	-8,10	-1,37	-,21**	-5,87
	Sadakat	,48	,23**	7,38	,36	,18**	5,65
Model 6	Sabit	16,54		5,11	5,60		1,71
	Cinsiyet	,99	,07**	3,13	,77	,06*	2,42
	Yaş	,33	,05**	2,33	-,21	-,03	-1,53
	Genel Benlik Kavramı	-,06	-,04	-1,33	-,06	-,05	-1,53
	Mutluluk ve Doyum	-,05	-,01	-,39	-,48	-,12**	-3,70
	Davranış ve Uyum	-,92	-,14**	-5,48	-,03	-,01	-,17
	Sadakat	,22	,11**	4,71	,03	,01	,57
	Siber Mağduriyet	,71	,68**	29,65	-	-	-
	Siber Zorbalık	-	-	-	,71	,74**	29,65

**p<.01; *p<.05

Siber Zorbalık:Model 1: $R^2=.06^{**}$, $F=28,95$ Model 2: $R^2=.08^{**}$, $\Delta R^2=.02^{**}$, $F=26,61$, $\Delta F=20,64$ Model 3: $R^2=.10^{**}$, $\Delta R^2=.02^{**}$, $F=24,72$, $\Delta F=17,56$ Model 4: $R^2=.19^{**}$, $\Delta R^2=.09^{**}$, $F=40,42$, $\Delta F=92,78$ Model 5: $R^2=.24^{**}$, $\Delta R^2=.05^{**}$, $F=44,83$, $\Delta F=54,52$ Model 6: $R^2=.62^{**}$, $\Delta R^2=.38^{**}$, $F=202,76$, $\Delta F=879,36$ Siber Mağduriyet:Model 1: $R^2=.04^{**}$, $F=20,18$ Model 2: $R^2=.06^{**}$, $\Delta R^2=.02^{**}$, $F=19,93$, $\Delta F=18,62$ Model 3: $R^2=.10^{**}$, $\Delta R^2=.04^{**}$, $F=23,36$, $\Delta F=31,57$ Model 4: $R^2=.15^{**}$, $\Delta R^2=.05^{**}$, $F=29,91$, $\Delta F=50,80$ Model 5: $R^2=.18^{**}$, $\Delta R^2=.03^{**}$, $F=31,12$, $\Delta F=31,87$ Model 6: $R^2=.59^{**}$, $\Delta R^2=.41^{**}$, $F=179,17$, $\Delta F=879,36$

Tablo 2 incelendiğinde; cinsiyet ve yaş değişkenleri kontrol altına alındığında genel benlik kavramının siber zorbalıkla düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.08$; $\Delta R^2=.02$; $F=26.61$; $\Delta F=20.64$; $p=.00$). Genel benlik kavramı siber zorbalığa ilişkin varyansın %2'sini; model 2'deki değişkenlerin tamamı %8'ini açıklamaktadır. Model 2'deki değişkenlerin, siber zorbalıkla ilişkisi açısından önem sırası: cinsiyet ($\beta=.22$), genel benlik kavramı ($\beta=-.15$) ve yaş ($\beta=.11$) şeklindedir. Üçüncü modele göre; cinsiyet, yaş ve genel benlik kavramı değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin kendilerine ilişkin mutluluk ve doyum değerlendirmelerinin siber zorbalıkla düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.10$; $\Delta R^2=.02$; $F=24.72$; $\Delta F=17.56$; $p=.00$). Ergenlerin kendilerine ilişkin mutluluk ve doyum değerlendirmeleri siber zorbalığa ilişkin varyansın %2'sini; model 3'teki değişkenlerin tamamı %10'unu açıklamaktadır. Model 3'teki değişkenlerin, siber zorbalıkla ilişkisi açısından önem sırası: cinsiyet ($\beta=.24$), mutluluk ve doyum ($\beta=-.19$) ve yaş ($\beta=.10$) şeklindedir. Dördüncü modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı ve mutluluk ve doyum değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin kendilerine ilişkin davranış ve uyma değerlendirmelerinin siber zorbalıkla orta düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.19$; $\Delta R^2=.09$; $F=40.42$; $\Delta F=92.78$; $p=.00$). Ergenlerin kendilerine ilişkin davranış ve uyma değerlendirmeleri siber zorbalığa ilişkin varyansın %9'unu; model 4'teki değişkenlerin tamamı %19'unu açıklamaktadır. Model 4'teki değişkenlerin, siber zorbalıkla ilişkisi açısından önem sırası: davranış ve uyma ($\beta=-.34$), cinsiyet ($\beta=.24$), mutluluk ve doyum ($\beta=-.20$), genel benlik kavramı ($\beta=-.17$) ve yaş ($\beta=.10$) şeklindedir. Beşinci modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı, mutluluk ve doyum, davranış ve uyma değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin akran ilişkilerindeki sadakatın siber zorbalıkla düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.24$; $\Delta R^2=.05$; $F=44.83$; $\Delta F=54.52$; $p=.00$). Ergenlerin akran ilişkilerindeki sadakat siber zorbalığa ilişkin varyansın %5'ini; model 5'teki değişkenlerin tamamı %24'ünü açıklamaktadır. Model 5'teki değişkenlerin, siber zorbalıkla ilişkisi açısından, önem sırası: davranış ve uyma ($\beta=-.29$), akran ilişkilerindeki sadakat ($\beta=.23$), cinsiyet ($\beta=.21$), mutluluk ve doyum ($\beta=-.18$) ve genel benlik kavramı ($\beta=-.16$) şeklindedir. Altıncı modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı, mutluluk ve doyum, davranış ve uyma, akran ilişkilerindeki sadakat değişkenleri kontrol altına alındığında, siber mağduriyetin siber zorbalıkla orta düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.62$; $\Delta R^2=.38$; $F=202.76$; $\Delta F=879.36$; $p=.00$). Ergenler arasında görülen siber mağduriyet, siber zorbalığa ilişkin varyansın %38'ini; model 6'daki değişkenlerin tamamı %62'sini açıklamaktadır. Model 6'daki değişkenlerin, siber zorbalıkla ilişkisi açısından önem sırası: siber mağduriyet ($\beta=.68$), davranış ve uyma ($\beta=-.14$), akran ilişkilerindeki sadakat ($\beta=.11$), cinsiyet ($\beta=.07$) ve yaş ($\beta=.05$) şeklindedir.

Tablo 2 incelendiğinde; cinsiyet ve yaş değişkenleri kontrol altına alındığında genel benlik kavramının siber mağduriyetle düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.06$; $\Delta R^2=.02$; $F=19.93$; $\Delta F=31.57$; $p=.00$). Genel benlik kavramı siber mağduriyetle ilişkin varyansın %2'sini; model 2'deki değişkenlerin tamamı %6'sını açıklamaktadır. Model 2'deki değişkenlerin, siber mağduriyetle ilişkisi açısından önem sırası: cinsiyet ($\beta=.21$) ve genel benlik kavramı ($\beta=-.14$) şeklindedir.

Üçüncü modele göre; cinsiyet, yaş ve genel benlik kavramı değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin kendilerine ilişkin mutluluk ve doyum değerlendirmelerinin siber mağduriyetle düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.10$; $\Delta R^2=.04$; $F=23.36$; $\Delta F=31.57$; $p=.00$). Ergenlerin kendilerine ilişkin mutluluk ve doyum değerlendirmeleri siber mağduriyetle ilişkin varyansın %4'ünü; model 3'teki değişkenlerin tamamı %10'unu açıklamaktadır. Model 3'teki değişkenlerin, siber mağduriyetle ilişkisi açısından önem sırası: mutluluk ve doyum ($\beta=-.26$) ve cinsiyet ($\beta=.24$) şeklindedir. Dördüncü modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı ve mutluluk ve doyum değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin kendilerine ilişkin davranış ve uyma değerlendirmelerinin siber mağduriyetle düşük düzeyde, negatif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.15$; $\Delta R^2=.05$; $F=29.91$; $\Delta F=50.80$; $p=.00$). Ergenlerin kendilerine ilişkin davranış ve uyma değerlendirmeleri siber mağduriyetle ilişkin varyansın %5'ini; model 4'teki değişkenlerin tamamı %15'ini açıklamaktadır. Model 4'teki değişkenlerin, siber mağduriyetle ilişkisi açısından önem sırası: davranış ve uyma ($\beta=-.26$), mutluluk ve doyum ($\beta=-.26$), cinsiyet ($\beta=.23$), ve genel benlik kavramı ($\beta=-.17$) şeklindedir. Beşinci modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı, mutluluk ve doyum, davranış ve uyma değişkenleri kontrol altına alındığında, ergenlerin akran ilişkilerindeki sadakatın siber mağduriyetle düşük düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.18$; $\Delta R^2=.03$; $F=31.12$; $\Delta F=31.87$; $p=.00$). Ergenlerin akran ilişkilerindeki sadakat siber mağduriyetle ilişkin varyansın %3'ünü; model 5'teki değişkenlerin tamamı %18'ini açıklamaktadır. Model 5'teki değişkenlerin, siber mağduriyetle ilişkisi açısından önem sırası: mutluluk ve doyum ($\beta=-.25$), davranış ve uyma ($\beta=-.21$), cinsiyet ($\beta=.21$), akran ilişkilerindeki sadakat ($\beta=.18$) ve genel benlik kavramı ($\beta=-.17$) şeklindedir. Altıncı modele göre; cinsiyet, yaş, genel benlik kavramı, mutluluk ve doyum, davranış ve uyma, akran ilişkilerindeki sadakat değişkenleri kontrol altına alındığında, siber zorbalığın siber mağduriyetle yüksek düzeyde, pozitif yönlü ve anlamlı ilişkisi vardır ($R^2=.59$; $\Delta R^2=.41$; $F=179.17$; $\Delta F=879.36$; $p=.00$). Ergenler arasında görülen siber zorbalık, siber mağduriyetle ilişkin varyansın %41'ini; model 6'daki değişkenlerin tamamı %59'unu açıklamaktadır. Model 6'daki değişkenlerin, siber mağduriyetle ilişkisi açısından önem sırası: siber zorbalık ($\beta=.74$), mutluluk ve doyum ($\beta=-.12$) ve cinsiyet ($\beta=.06$) şeklindedir.

Tartışma

Araştırmanın amacı; ergenler arasında görülen siber zorbalığın ve mağduriyetin bu dönemde gelişimsel açıdan önemli olan benlik kavramı ve akran ilişkileriyle olan ilişkisini incelemektir.

Araştırma sonucuna göre, siber zorbalık ve mağduriyet düşük benlik kavramı ile ilişkilidir. Bu sonuç, genel benlik kavramıyla ilgili araştırma sonuçlarıyla tutarlılık göstermektedir (Corcoran, Connolly ve O'Moore, 2012; Estévez ve diğerleri, 2019; Hines, 2011; Ildırım ve diğerleri, 2017). Bu bulguya dair bir neden-sonuç ilişkisinden bahsetmek zordur. Nitekim bu neden-sonuç ilişkisindeki, karıştırıcı değişkenleri kontrol altına almak mümkün değildir. Ancak hem siber zorbalığın/mağduriyetin genel benlik kavramını olumsuz etkileyebileceği, hem de düşük benlik kavramına sahip olmanın siber zorba/mağdur olmayı arttırabileceği

düşünülebilir. Siber zorbalığa ilişkin yaşantıların ergenleri olumsuz etkilediğini ve benlik kavramının yüksek olmasının koruyucu etkisinin olduğunu bilmenin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu sonuç, yalnızca bilgilendirme yapılarak önleme çalışmalarından verim alınamayacağını göstermektedir. Dolayısıyla, siber zorbalığı önleme çalışmalarında ergenlerin kendileri hakkındaki düşüncelerini olumlu yöne çekecek uygulamaların yapılması önerilmektedir.

Siber zorbalığın ve mağduriyetin benlik kavramıyla olan negatif yönlü ilişkisini daha detaylı incelemek amacıyla, benlik kavramının alt boyutlarıyla olan ilişkiler de incelenmiştir. Benlik kavramının davranış ve uyma alt boyutunun, diğer boyutlara göre siber zorbalıkla ve mağduriyetle daha yüksek düzeyde ve negatif yönlü ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Benlik kavramının davranış ve uyma alt boyutu, kişinin aile ve okul içerisindeki ilişkilerinde sergilediği davranışları ve uyumu ele almaktadır. Bu kapsamda, aile içerisinde ve okulda olumsuz davranışlar sergileyen ve uyum problemleri yaşayan ergenlerin daha fazla siber zorba ve mağdur olduğu söylenebilir. Alanyazında bu sonucu destekleyen araştırmalar bulunmaktadır (Ding ve diğerleri, 2020; Romero-Abrio ve diğerleri, 2019; Livazovic ve Ham, 2019; Gradinger, Strohmeier ve Spiel, 2009; Zhu ve diğerleri, 2021). Davranış ve uyma alt boyutuyla olan ilişki siber mağduriyette düşük düzeydeyken, zorbalıkta orta düzeydedir. Dolayısıyla, davranış ve uyum problemi yaşayan ergenlerin özellikle siber zorba olma açısından risk altında olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sonuç, riskli ergenlerin belirlenebilmesi açısından önem arz etmektedir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu; kendisiyle ilgili değerlendirmelerinde daha mutsuz ve düşük doyuma sahip ergenlerin daha çok siber zorba ve mağdur olduğudur. Ancak bu ilişki, siber mağduriyet açısından daha yüksek düzeyde görülmüştür. Alanyazında bu sonucu destekleyen nitelikte çalışmalar olduğu görülmektedir. Bu çalışmalarda doğrudan benlik kavramının alt boyutu olarak mutluluk ve doyum ele alınmasa da, yaşam doyumuyla (genel, okul veya aile açısından) olan ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar siber zorbalığın ve mağduriyetin düşük yaşam doyumuyla ilişkili olduğu yönündedir (Arnarsson ve diğerleri, 2020; Chang, Xing, Ho ve Yip, 2019; Ding ve diğerleri, 2020; Lee ve Shin, 2017; Leung, Wong ve Farver, 2018; Ramos-Salazar, 2017). Bu ilişkinin siber mağduriyet açısından daha önemli olduğu belirtilmektedir (Arnarsson ve diğerleri, 2020; Ramos-Salazar, 2017). Bu durum, düşük mutluluk ve doyuma sahip ergenlerin siber mağduriyet yaşama açısından risk altında olabileceğini veya siber mağduriyet sonucu mutluluk ve doyum düzeylerinin etkilenebileceğini düşündürmektedir. Bu bulgu hangi ergenlerin risk altında olduğunu kestirebilmek açısından önemlidir.

Araştırma sonuçlarına göre; ergenin kendisiyle ilgili düşüncelerindeki kaygı düzeyi arttıkça siber mağdur, zihinsel-okul durumuyla ilgili düşünceleri olumsuz oldukça siber zorba olma riski artmaktadır. Alanyazındaki araştırma sonuçları da bu bulgularla tutarlıdır (Arslan, Savaşer, Hallet ve Balci, 2012; Chang ve diğerleri, 2019; Ding ve diğerleri, 2020; Lee ve Shin, 2017). Alanyazındaki bulgular ve bu araştırmanın benlik kavramına ilişkin tüm sonuçları bir arada değerlendirildiğinde, ergenlerin siber mağduriyet yaşadığında destek alabilecekleri kaynaklara, kurumlara

ve kişilere ilişkin bilgi sahibi olmasının önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, Chang ve diğerleri (2019), aile ilişkilerindeki doyumun koruyucu etkisi olduğunu belirtmektedir. Bu nedenle, yapılacak önleme çalışmalarında ergenlerin yanı sıra ebeveynlerin de bilgilendirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Araştırmada siber zorbalık ve mağduriyet ile genel akran ilişkileri arasında anlamlı ilişki olmadığı görülmüştür. Bu sonuç alanyazınla tutarlıdır (Özdemir, 2015; Süslü, 2018). Bu durum, akran ilişkilerinin genel olarak ele alınması yerine bu ilişkilerdeki spesifik özelliklere odaklanmanın faydalı olabileceğini düşündürmektedir. Araştırma sonucuna göre, akranlar arasındaki sadakat arttıkça siber mağduriyet ve zorbalık artmaktadır. Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucunda, akran sadakatının özellikle siber zorbalık açısından daha önemli ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Alanyazında yer alan araştırma sonuçları bu bulguyla tutarlıdır (Eroğlu ve Peker, 2015; Süslü, 2018). Bu araştırma kapsamında kullanılan Akran İlişkileri Ölçeği'ndeki sadakat alt boyutu, özellikle bir gruba dahil olmanın ergenler için önemli olduğu düşünüldüğünde (Cobb, 2007), ergenlerin akran gruplarına dahil olabilmek veya grupta kalabilmek adına yapmayı göze alabileceği davranışları (örneğin; arkadaşları için yalan söyleme) içermektedir. Bu doğrultuda düşünüldüğünde, araştırma sonucunda elde edilen, siber zorbalık ve mağduriyetle akran ilişkilerindeki sadakat arasındaki pozitif yönlü ilişki, ergenlik dönemindeki akran ilişkilerinin ergenin hayatında ne denli önemli bir yeri olduğu bilgisini de dolaylı olarak doğrulamaktadır.

Araştırma sonucuna göre, ergenlerin kendilerini akranlarına açması, yani sorunlarını akranlarıyla paylaşması arttıkça siber zorbalık ve mağduriyet de artmaktadır. Süslü (2018), liseye giden ergenlerle yaptığı çalışmada benzer sonucu elde etmiştir. Ergenlik dönemindeki akran ilişkilerinin özellikleri düşünüldüğünde, ergenlerin akranlarıyla kendisiyle ilgili özel veya ailevi konularda paylaşımda bulunması beklenen bir sonuçtur. Kendini açmanın siber zorbalık ve mağduriyetle pozitif yönde bir ilişkiye sahip olması ise, arkadaşlık ilişkilerinin niteliğiyle veya seyrile ilgili olabilir. Akranlara kendini açmayı ilgili daha detaylı ve spesifik araştırmaların yapılmasının, bu konuyla ilgili daha iyi fikir sahibi olunmasını sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada akran ilişkileriyle ilgili elde edilen diğer bulgu ise, güven-özdeşim ve bağlılık azaldıkça siber zorbalığın ve mağduriyetin artmasıdır. Alanyazında, bu sonuçla tutarlı bulgular yer almaktadır (Charalampous ve diğerleri, 2018; Ding ve diğerleri, 2020; Eroğlu ve Peker, 2015; Süslü, 2018). Bu sonuç; akranlarıyla daha güvensiz ilişkisi olan ve akranlarına daha az bağlılık hisseden ergenlerin hem siber zorbalık yapma hem de siber mağduriyet yaşama ihtimalinin daha yüksek olabileceğini düşündürmektedir. Önleme çalışmalarında, ergenlerin akranlarıyla olan ilişki dinamiklerini bu açılarından incelemek çalışmanın içeriğini belirleme noktasında yol gösterici olacaktır.

Araştırma sonucunda elde edilen en önemli bulgulardan biri, siber zorbalık ve mağduriyet arasında pozitif yönde ve önemli düzeyde ilişkinin olduğunun görülmesidir. Bu sonuç alanyazınla tutarlıdır (Altan ve Eldeleklioğlu, 2019; Butt, Jamil ve Khalid, 2019; Leung ve diğerleri, 2018; Lozano-Blasco, Cortés-Pascual ve Latorre-Martínez, 2020; Peker, Eroğlu ve Ada, 2012; Ramos-Salazar, 2017). Yapılan korelasyon analizinde bu iki değişken arasında

yüksek düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Siber mağduriyetin ve zorbalığın birbirlerinin en önemli yordayıcısı olduğu görülmüştür. Yapılan hiyerarşik regresyon analizi sonucuna göre, siber zorbalığın siber mağduriyeti yordama gücü daha yüksektir. Alanyazında siber mağduriyet yaşayanların intikam almak gibi nedenlerle (Vandebosch ve Van Cleemput, 2008) siber zorbalığa zorbalıkla karşılık verebildikleri (Kowalski, Limber ve Agatston, 2012) belirtilmektedir. Bu bulgular, siber zorbalığın ve mağduriyetin birbirinden bağımsız düşünülmemeyeceğini göstermektedir. Bu noktada, ergenlerin siber mağdur olduklarında nasıl tepki vereceklerini ve buna müdahale edebileceklerini bilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır. Kavuk-Kalender ve diğerleri (2019), yaptıkları çalışmada siber mağduriyet yaşayanların buna müdahale noktasında desteğe ihtiyacı olduğunu görmüş olmaları bu görüşü destekler nitelikte bir bulgudur. Dolayısıyla, önleme çalışmalarında ergenlerin sahip oldukları haklar, başvurabilecekleri kişiler ve kurumlar, siber zorbalığa karşı verilecek tepkiler-müdahaleler hakkında bilgilendirilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Bu araştırma, ergenler arasında görülen siber zorbalığın ve mağduriyetin akran ilişkileri ve benlik kavramları ile olan detaylı ilişkilerini ortaya koymaktadır. Konuyla ilgili çalışan araştırmacılara ergenlerin özellikle davranış ve uyum, mutluluk ve doyum düzeyleriyle siber zorbalık ve mağduriyet arasındaki ilişkileri daha detaylı incelemeleri; akran ilişkilerindeki “göze alma” davranışlarını içeren sadakat unsurunu akran grubuna dahil olma açısından da ele almaları önerilmektedir. Konuyla ilgili, ergenlerin

deneyimlerini anlamlandırmaya yönelik derinlemesine bilgi edinmek amacıyla, nitel araştırmalar yapılmasının da alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir

Beyannameler

Etik Onay ve Katılma İzni

Çalışmaya başlamadan önce Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu’ndan izin alınmıştır (Sayı: 35853172/431-2689). Katılımcılara çalışma hakkında gerekli bilgiler verilmiş, katılımcıların ebeveynlerinden ebeveyn onam formunu ve katılımcılardan aydınlatılmış onam formunu doldurmaları istenmiştir.

Yayın İzni

Uygulanamaz.

Veri ve Materyallerin Mevcudiyeti

Uygulanamaz.

Çıkar Çatışması

Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Finansman

Uygulanamaz.

Yazar Katkıları

“Ergenler Arasında Görülen Siber Zorbalığın ve Mağduriyetin Akran İlişkileri ve Benlik Kavramı ile İlişkisinin İncelenmesi” adlı makale sorumlu yazarın yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir. Makalenin tasarlanması aşamasında tüm yazarlar katkı sağlamıştır. Çalışma kapsamında veri toplama, veri analizi ve taslak olarak makaleyi oluşturma aşamalarında ET isimli yazar katkı sağlamıştır. Makalenin revize edilip yeniden düzenlenmesinde ve son halinin oluşturulmasında PB isimli yazar katkı sağlamıştır. Tüm yazarlar makalenin son halini okumuş ve onaylamıştır.

Kaynaklar

Altan, T. ve Eldeleklioğlu, J. (2019). Lise öğrencilerinde siber zorbalığın yordayıcısı olarak siber mağduriyet ve duygusal zekâ. *Elementary Education Online*, 18(4), 2147-2156.

Amarsson, A., Nygren, J., Nyholm, M., Torsheim, T., Augustine, L., Bjereld, Y., ... ve Bendtsen, P. (2020). Cyberbullying and traditional bullying among Nordic adolescents and their impact on life satisfaction. *Scandinavian Journal of Public Health*, 48(5), 502-510.

Arslan, S., Savaşer, S., Hallett, V. ve Balcı, S. (2012). Cyberbullying among primary school students in Turkey: Self-reported prevalence and associations with home and school life. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(10), 527-533.

Bayhan, P. ve Artan, İ. (2007). Çocuk gelişimi ve eğitimi. Ankara: Morpa Kültür Yayınları.

Butler, R. J. ve Gasson, S. L. (2005). Self esteem/self concept scales for children and adolescents: A review. *Child and Adolescent Mental Health*, 10(4), 190-201.

Butt, S. S., Jamil, F. ve Khalid, R. (2019). Cyberbullying, self-esteem and interpersonal trust in young adults. *Pakistan Journal of Social and Clinical Psychology*, 17(1), 38-46.

Camerini, A. L., Marciano, L., Carrara, A. ve Schulz, P. J. (2020). Cyberbullying perpetration and victimization among children and adolescents: A systematic review of longitudinal studies. *Telematics and Informatics*, 49(2020), 101362.

Chang, Q., Xing, J., Ho, R. T. ve Yip, P. S. (2019). Cyberbullying and suicide ideation among Hong Kong adolescents: The

mitigating effects of life satisfaction with family, classmates and academic results. *Psychiatry Research*, 274(2019), 269-273.

Charalampous, K., Demetriou, C., Tricha, L., Ioannou, M., Georgiou, S., Nikiforou, M., ve Stavrinides, P. (2018). The effect of parental style on bullying and cyber bullying behaviors and the mediating role of peer attachment relationships: A longitudinal study. *Journal of Adolescence*, 64(2018), 109-123.

Chen, J. K. ve Chen, L. M. (2020). Cyberbullying among adolescents in Taiwan, Hong Kong, and Mainland China: A cross-national study in Chinese societies. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 30(3), 227-241.

Cobb, N.J. (2007). *Adolescence: Continuity, change, and diversity*. New York: McGraw-Hill.

Cole, D. A., Maxwell, S. E., Martin, J. M., Peeke, L. G., Seroczynski, A. D., Tram, J. M., ... ve Maschman, T. (2001). The development of multiple domains of child and adolescent self-concept: A cohort sequential longitudinal design. *Child Development*, 72(6), 1723-1746.

Corcoran, L., Connolly, I. ve O'Moore, M. (2012). Cyberbullying in Irish schools: An investigation of personality and self-concept. *The Irish Journal of Psychology*, 33(4), 153-165.

Çağırkan, B. ve Bilek, G. (2021). Cyberbullying among Turkish high school students. *Scandinavian Journal of Psychology*, 62(2021), 608-616.

Çataklı, M. (1985). Transliteration equivalence and reliability of the Turkish version of the Piers Harris Children's Self Concept Scale. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.

- Dijkstra, J. K. ve Veenstra, R. (2011). Peer relations. B. M. Newman ve M. J. Prinstein (Ed.). Encyclopedia of adolescence-2 içinde (s. 255-259). Londra: Academic Press.
- Ding, Y., Li, D., Li, X., Xiao, J., Zhang, H. ve Wang, Y. (2020). Profiles of adolescent traditional and cyber bullying and victimization: The role of demographic, individual, family, school, and peer factors. *Computers in Human Behavior*, 111(2020), 1-13.
- Englander, E.K. ve Muldowney, A.M. (2007). Just turn the dam thing off: Understanding cyberbullying. *Proceedings of Persistently Safe Schools: The 2007 National Conference on Safe Schools and Communities* 29-31 Ekim 2007 içinde (s. 83-92). Washington, DC: The George Washington Üniversitesi.
- Erdur-Baker, Ö. ve Kavşut, F. (2007). A new face of peer bullying: Cyberbullying. *Journal of Euroasian Educational Research*, 27, 31-42
- Eroğlu, Y. ve Peker, A. (2015). Ergenlerde akran ilişkileri ile siber zorbalık statüleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(11), 593-606.
- Eroğlu, Y., Aktepe, E., Akbaba, S., Işık, A. ve Özkorumak, E. (2015). Siber zorbalık ve mağduriyetin yaygınlığının ve risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177), 93-107.
- Estévez, E., Estévez, J. F., Segura, L. ve Suárez, C. (2019). The influence of bullying and cyberbullying in the psychological adjustment of victims and aggressors in adolescence. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 16(12), 2080.
- Field, A. (2009). *Discovering statistics using SPSS*. New Delhi: Sage Publications.
- Fischer, S. M., John, N., Melzer, W., Kaman, A., Winter, K. ve Bilz, L. (2020). Traditional bullying and cyberbullying among children and adolescents in Germany—Cross-sectional results of the 2017/18 HBSC study and trends. *Journal of Health Monitoring*, 5(3), 53-68.
- Gradinger, P., Strohmeier, D. ve Spiel, C. (2009). Traditional bullying and cyberbullying: Identification of risk groups for adjustment problems. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 217(4), 205-213. <https://doi.org/10.1027/0044-3409.217.4.205>
- Hinduja, S. ve Patchin, J. (2011). Cyberbullying: Identification, prevention, and response. <http://cyberbullying.org/Cyberbullying-Identification-Prevention-Response.pdf> adresinden erişildi.
- Hinduja, S. ve Patchin, J.W. (2014). *Bullying beyond the schoolyard: Preventing and responding to cyberbullying*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications (Corwin Press).
- Hines, H. N. (2011). Traditional bullying and cyber-bullying: are the impacts on self-concept the same? Doktora tezi, Western Carolina Üniversitesi, Kuzey Carolina.
- Ildırım, E., Çalıcı, C., ve Erdoğan, B. (2017). Psychological correlates of cyberbullying and cyber-victimization. *The International Journal of Human and Behavioral Science*, 3(2), 7-21.
- Israel, G.D. (1992). *Determining sample size* (Fact Sheet PEOD-6). Florida: Florida Cooperative Extension Service.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kavuk-Kalender, M. K., Keser, H. ve Tugun, V. (2019). Ortaokul ve lise öğrencilerinin siber zorbalık görüşleri, deneyimleri ve müdahale davranışları. *Eğitim ve Bilim*, 44(198), 183-200.
- Kaner, S. (2000). Akran ilişkileri ölçeği ve akran sapması ölçeği geliştirme çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 33(1-2), 67-75.
- Kowalski, R., Limber, S. ve Agatston, P. (2012). *Cyber-bullying: Bullying in the digital age*. Malden, MA: Blackwell.
- Kowalski, R.M. ve Limber, S.P. (2007). Electronic bullying among middle school students. *Journal of Adolescent Health*, 41(6), 22-30.
- Lee, C. ve Shin, N. (2017). Prevalence of cyberbullying and predictors of cyberbullying perpetration among Korean adolescents. *Computers in Human Behavior*, 68(2017), 352-358.
- Leung, A. N. M., Wong, N. ve Farver, J. M. (2018). Cyberbullying in Hong Kong Chinese students: Life satisfaction, and the moderating role of friendship qualities on cyberbullying victimization and perpetration. *Personality and Individual Differences*, 133(2018), 7-12.
- Li, Q. (2008). A cross-cultural comparison of adolescents' experience related to cyberbullying. *Educational Research*, 50(3), 223-234.
- Livazović, G. ve Ham, E. (2019). Cyberbullying and emotional distress in adolescents: The importance of family, peers and school. *Heliyon*, 5(6), e01992.
- Lozano-Blasco, R., Cortés-Pascual, A. ve Latorre-Martínez, M. P. (2020). Being a cybervictim and a cyberbully—The duality of cyberbullying: A meta-analysis. *Computers in Human Behavior*, 111(2020), 1-10.
- Mishna, F., Khoury-Kassabri, M., Gadalla, T. ve Daciuk, J. (2012). Risk factors for involvement in cyber bullying: Victims, bullies and bully-victims. *Children and Youth Services Review*, 34(1), 63-70.
- Öner, N. (1996). Piers-Harris' in çocuklarda öz-kavramı ölçeği el kitabı. Ankara: Türk Psikologlar Derneği Yayınları.
- Özdemir, S. (2015). Ergenlerde siber zorbalık ve mağduriyetin, anne-baba ve akran ilişkilerine göre incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Peker, A. (2015). Ortaokul öğrencilerinin siber zorbalık statülerini yordayan risk faktörlerinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 40(181), 57-75.
- Peker, A., Eroğlu, Y. ve Ada, Ş. (2012). Ergenlerde siber zorbalığın ve mağduriyetin yordayıcılarının incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(2), 185-206.
- Piers, E. V. ve Harris, D. B. (1964). *Piers-Harris children's self-concept scale (the way I feel about myself)*. Nashville, Tennessee: Counselor Recordings and Tests.
- Ramos-Salazar, L. (2017). Cyberbullying victimization as a predictor of cyberbullying perpetration, body image dissatisfaction, healthy eating and dieting behaviors, and life satisfaction. *Journal of Interpersonal Violence*, 00(0), 1-27.
- Romero-Abrio, A., León-Moreno, C., Musitu-Ferrer, D., ve Villarreal-González, M. E. (2019). Family functioning, self-concept and cybervictimization: An analysis based on gender. *Social Sciences*, 8(2), 69.
- Salmela-Aro, K. (2011). *Stages of adolescence*. B. M. Newman ve M. J. Prinstein (Ed.). Encyclopedia of adolescence-1 içinde (s. 360-368). Londra: Academic Press.
- Shavelson, R. J., Hubner, J. J. ve Stanton, G. C. (1976). Self-concept: Validation of construct interpretations. *Review of Educational Research*, 46(3), 407-441.
- Slonje, R. ve Smith, P.K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49(2), 147-154.
- Steinberg, L. (2003). *Adolescence*. New York: McGraw-Hill.
- Süslü, D. P. (2018). A study on self-esteem, mother, father, and peer relations as predictors of cyberbullying and cyber-

victimization in high school students. *Journal of Human Sciences*, 15(2), 1381-1393.

Tokunaga, R.S. (2010). Following you home from school: A critical review and synthesis of research on cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 26(3), 277-287.

Topcu, Ç. ve Erdur-Baker, Ö. (2010). The revised cyber bullying inventory (RCBI): Validity and reliability studies. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5(2010), 660-664.

Vandebosch, H. ve Van Cleemput, K. (2008). Defining cyberbullying: A qualitative research into the perceptions of youngsters. *Cyberpsychology&Behavior*, 11(4), 499-503.

Willard, N.E. (2007). *Cyberbullying and cyberthreats: Responding to the challenge of online social aggression, threats, and distress*. Illinois: Research Press.

Ybarra, M.L. ve Mitchell, K.J. (2004). Youth engaging in online harassment: Associations with caregiver-child relationships, internet use, and personal characteristics. *Journal of Adolescence*, 27(3), 319-336.

Zhu, C., Huang, S., Evans, R. ve Zhang, W. (2021). Cyberbullying among adolescents and children: a comprehensive review of the global situation, risk factors, and preventive measures. *Frontiers in Public Health*, 9(634909), 1-12.